

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 16 3 ● 2017

Het is niet alles

● Duinparelmoervlinder. Foto: Bert Pijs.

De duinparelmoervlinder doet zijn naam eer aan. Tegenwoordig komt deze soort alleen nog voor in de Noord-Hollandse vastelandsduinen en in de duinen op de Waddeneilanden. Uit onderzoek blijkt dat het weer wat beter gaat met deze soort.

Hoe het begon

In 1996 en 1997 liep ik mijn monitoringroute voor dagvlinders vanaf de Zeeweg in Bakkum, langs het waterwingebied naar het toenmalige nudistenstrand. Op die route lag een deel bos en struweel, een stuk open duinlandschap en uiteindelijk bereikte ik de duinen van de zeereep. Ik kwam daar 24 soorten dagvlinders tegen zoals bruine eikenpage, eikenpage, kommavlinder, heivlinder, het bruin blauwtje en als hoogtepunt de kleine parelmoervlinder, 40 stuks op een dag, en de duinparelmoervlinder, 53 stuks op een dag. In die tijd zag ik met name het open duinlandschap al langzaam veranderen en er trad er steeds meer verruiging op.

Waar ging het mis?

Vanaf de jaren vijftig is de duinparelmoervlinder sterk afgenomen. Tot voor kort kwam de soort nog voor op de Veluwe maar het verspreidingsgebied is nu beperkt tot de Noord-Hollandse vastelandsduinen en de duinen op de Waddeneilanden (zie figuur 1). De achteruitgang hangt mogelijk samen met de grote hoeveelheid

stikstof die de laatste decennia via de lucht werd aangevoerd naar het duingebied. Hierdoor hebben veel kruidachtigen de strijd verloren tegen de snelgroeïende grassen en is de openheid van de duinvegetatie afgenomen. Tegelijkertijd viel de konijnenstand fors terug door de konijnenziekte myxomatose in de jaren zestig, en het VHS-virus in de jaren negentig. Het konijn is altijd al een sleutelsoort geweest in het systeem, die door zijn knagen en graven de schrale korte begroeiing in het open duinlandschap in stand hield. De combinatie van de lage konijnenstand en aanvoer van extra stikstof heeft in de duinen gezorgd voor sterke verruiging en vergrasning. Hiernaast waren de zomers van 2003 en 2006 zeer droog waardoor er te weinig nectarplanten waren voor de duinparelmoervlinders.

Hoe leeft de duinparelmoervlinder?

Uit het bijgevoegde stadia-diagram (figuur 2) blijkt dat de duinparelmoervlinder in juni/juli eieren legt en dat de rups in april van het volgende jaar uit het ei komt. De eitjes

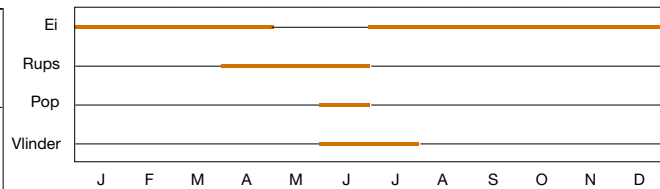
worden afgezet in de nabijheid van duin- honds- of zandviooltjes die op kale, bemoste plekken staan. Omdat deze kleine viooltjes in de herfst en winter weinig dekking tegen kou bieden, worden deze eieren meestal afgezet in wat hogere, meer dekking gevende vegetaties maar wel in de buurt van de viooltjes. In het voorjaar, als de rups uit het ei komt, heeft zij echter wel behoefte aan openheid in het landschap om voldoende energie op te doen door te zonnen en snel de viooltjes te bereiken om te eten. Dus een dichtgegroeid duinlandschap met weinig openheid en weinig viooltjes betekent verlies van leefgebied voor de duinparelmoervlinder in de ei/rupsfase.

Niet alleen eten maar ook drinken

Uiteraard moeten er naast de gewenste openheid ook voldoende nectarplanten aanwezig zijn. In tegenstelling tot de Amsterdamse Waterleidingduinen bij Vogelenzang waar een hoge graasdruk van damherten is op zowel waardplanten (rups) als nectarplanten (vlinder), is er in de PWN-duinen

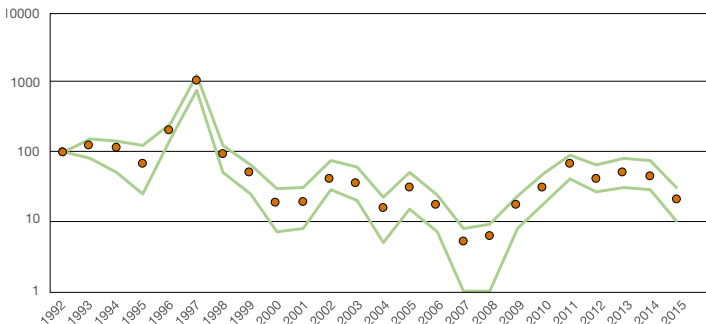
zilver en oranje *in het duin*

● **Figuur 1.** Trend van de duinparelmoervlinder voor de periode 1992-2013 voor de Waddeneilanden, de vastelandsduinen en de Veluwe.

● **Figuur 2.** Stadia-diagram van de duinparelmoervlinder overgenomen uit 'De dagvlinders van Nederland' door Bos et al, 2006.

● **Figuur 3.** Trend duinparelmoervlinder in het Noord-Hollands Duinreservaat.

wel veel nectaraanbod. Slangenkruid, distels, ossentong, braam en langs waterpartijen munt, koningin-kruik, liguster en klavers. Als er af en toe gegraven wordt in verband met waterputten, dan ontkiemen in de open grond grote aantallen planten zoals slangenkruid en ossentong. Dat betekent het hele vliegseizoen volop nectar!

Beleid PWN om de duin-graslanden te herstellen

In een recent interview dat ik had met Dick Groenendijk, ecooloog van PWN, kwamen de duinvlinders ter sprake. De PWN tracht zijn natuurdoelen te bereiken door in te zetten op extensieve jaarrondbegrazing in met name gebieden waar de verruiging groot is. Op deze manier vindt herstel plaats van de Grijze Duinen inclusief het Duinpaardenbloemgrasland waarbij het leefgebied voor onder meer de duinparelmoervlinder wordt verbeterd. Er wordt niet zozeer op soorten beheerd

maar meer op herstel van het oude landschap, waar veel soorten wel bij varen. Zolang er niet voldoende konijnen zijn, wordt begrazing gerealiseerd met inzet van kudde runderen en paarden. Omdat deze grazers in warme periodes vaak de duinmeertjes opzoeken en de omringende vegetatie (o.a. orchideeën) en waterkwaliteit aantasten, wordt er door PWN nagedacht over meer spreiding in begrazing in deze voor de natuur zo kwetsbare periode. Het eventueel herintroduceren van gezonde konijnen wordt kritisch onderzocht. Ook het weer laten stuiven van duinzand op lokaal niveau voor een open biotoop heeft prioriteit.

Gaat het nu beter?

Ja, want we zien vanaf 2007 de trendlijn van de aantallen duinparelmoervlinders op de telroutes weer stijgen na het dieptepunt in 2007 (zie figuur 3). De PWN probeerde het tij te keren door in te zetten op

extensieve begrazing en dat lijkt succes te hebben. Hulde!

In Nederland komt de duinparelmoervlinder alleen nog voor in droge schrale duingraslanden met viooltjes. In het binnenland is de soort verdwenen. Dus laten wij zuinig zijn op dit juweeltje, want de duinparelmoervlinder is nóg niet uit de gevarenzone.

Dan als afsluiting nog een goed bericht over parelmoervlinders. De keizersmantel laat zich steeds vaker zien in onze duinen. Zie je een parelmoervlinder meld die dan via waarneming.nl. Ook rupsenwaarnemingen zijn zeer welkom.

Hans Boerma
Koekoekstraat 10
1521 XW Wormerveer
boerma41@zonnet.nl
Vrijwilliger Vlinderstichting

Literatuur

- KAAG, K., K. VELING, F. VISBEEN & K. SCHARRINGA. 2012. Vlinders van Duin tot Dijk. De dagvlinders van Noord-Holland 2000-2009.
- WALLIS DE VRIES, M.F., 2008. Effect van begrazing op de Duinparelmoervlinder in het Noord-Hollands Duinreservaat, Vlinderstichting 2008.052
- WALLIS DE VRIES, M.F., 2008. Aandacht voor de Duinparelmoervlinder in Kennemerland, Vlinderstichting 2008.047
- OLK, S., 2014. Parels van de Duinen. Afstudeerproject Bos en Natuurbeheer aan de Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp.